

Warszawa, 2 lutego 2023 r.

Dr hab. inż. arch. Małgorzata Mirecka
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
Ul. Koszykowa 55
00-659 Warszawa

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr inż. Adriana Porady

**pt.: „PRZEKSZTAŁCENIA WIELKICH OSIEDLI MIESZKANIOWYCH
W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ
PO TRANSFORMACJI USTROJOWEJ 1989
NA PRZYKŁADZIE ZESPOŁÓW Z DREZNA, BRNA I WROCŁAWIA”**

wykonana na zlecenie rektora do spraw nauki Politechniki Wrocławskiej

1. PODSTAWY RECENZJI

1.1. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r., Dz.U. z 2003 r. nr 65, poz. 595 z późn. zmianami,

1.2. Stosowna umowa o dzieło z Politechniką Wrocławską,

1.3. Rozprawa doktorska mgr inż. Adriana Porady pt.: „Przekształcenia wielkich osiedli mieszkaniowych w Europie Środkowo-Wschodniej po transformacji ustrojowej 1989, na przykładzie zespołów z Drezna, Brna i Wrocławia.

2. OCENA FORMALNA ROZPRAWY

2.1. Układ pracy

Recenzowana rozprawa doktorska jest opracowaniem jedno tomowym, przedstawionym w formie wydruku w formacie A4, w sztywnej oprawie. Całość opracowania liczy 488 stron. Część merytoryczna pracy zawiera Wstęp, 7 rozdziałów, Podsumowanie i Wnioski (s.5 - 436). Tę część pracy uzupełniają Aneksy, zawierający wykaz osiedli mieszkaniowych w analizowanych miastach. Pracę rozpoczyna Spis treści, a kończą Bibliografia, Spisy rysunków, tabel, wykresów i ramek. Całość uzupełniają liczne ilustracje (162), tabele (48) i wykresy (53).

2.2. Wybór problematyki badawczej

Pan mgr inż. Adrian Porada podjął w swojej pracy problematykę wielkich osiedli mieszkaniowych w Europie Środkowo Wschodniej, w kontekście ich przekształceń po transformacji ustrojowej 1989 roku. Masowe budownictwo osiedlowe, wznoszone według ujednoliconych wzorców urbanistycznych, architektonicznych i konstrukcyjnych,

uwzględniające jedynie bardzo wąsko rozumiany sanitarny aspekt zamieszkiwania, jest od wielu lat polem krytyki, zarówno ze strony mieszkańców, publicystów jak i profesjonalistów, zajmujących się projektowaniem i planowaniem.

Wybrana przez Doktoranta problematyka badawcza jest zatem bardzo ważna i aktualna. Wpisuje się ona także w polityki mieszkaniowe i nurty rozwojowe współczesnych miast, dążących do zwartości i rozważnego gospodarowania przestrzenią, jako podstawowym, choć ograniczonym zasobem naturalnym. Tereny zespołów mieszkaniowych wznoszonych w konwencjach osiedlowych, stanowią ukryte rezerwy terenów inwestycyjnych, dobrze powiązanych transportem publicznym z innymi częściami miast, wyposażone w infrastrukturę społeczną i techniczną. Ocena zjawisk zachodzących w ostatnich latach w tych zespołach mieszkaniowych może stanowić istotny wkład Autora w rozwiązanie problemu dalszego funkcjonowania masowego budownictwa osiedlowego i zrównoważony rozwój miast.

2.3. Cele badawcze, teza, zakres, metoda pracy

Zasadniczym celem pracy, wskazanym przez Autora, jest podjęcie dyskusji naukowej, dotyczącej urbanistyki, architektury i morfologii miasta postsocjalistycznego oraz zagadnień związanych z zespołami mieszkaniowymi z okresu powojennego. Jednocześnie Autor podaje cele badań, prowadzonych w ujęciu ogólnym i szczegółowym, chociaż sformułowania tu użyte traktować należy, zdaniem recenzentki, raczej jako opis metody prowadzenia badań, np. w ujęciu ogólnym są to: „rozpoznanie problemu badawczego, jakim są zagadnienia powojennych osiedli mieszkaniowych o zabudowie blokowej oraz procesów przekształceń zachodzących w tego typu strukturach urbanistycznych po transformacji ustrojowej w miastach Europy Środkowo-Wschodniej, (...) poznanie genezy i historii rozwoju koncepcji osiedla mieszkaniowego na tle międzynarodowym (...) oraz zidentyfikowanie cech charakterystycznych osiedli mieszkaniowych realizowanych w okresie powojennym w Europie”, czy w ujęciu szczegółowym: „... rozpoznanie procesów i kierunków przekształceń wybranych wielkich osiedli mieszkaniowych (...) w zakresie uwarunkowań rozwoju, struktury urbanistycznej, cech i wskaźników urbanistycznych opisujących poszczególne przykłady zespołów mieszkaniowych, a także identyfikacji zjawisk oraz przemian, jakie zaszły w nich po transformacji ustrojowej. Niezbędne jest również rozpoznanie determinant poszczególnych przemian, identyfikacja i konfrontacja podobieństw, różnic i zależności w kierunkach przekształceń osiedli w miastach postsocjalistycznych. Podjęta została także próba diagnozy, w jakim stopniu zachodzące w przestrzeni osiedli zmiany skorelowane są z przekształceniami zachodzącymi w miastach postsocjalistycznych.”

Tak sformułowane cele pracy nasuwają podejrzenie, że badania prowadzone są jedynie po to, żeby Autor mógł włączyć się w dyskusję o zabudowie blokowej, co wydaje się trochę sztuką dla sztuki, bo dyskusja taka toczy się już od kilkadziesiąt lat, z mizernymi na razie w skali kraju efektami.

Jednak w dalszej części Wstępu Doktorant podejmuje udaną próbę sformułowania celów pracy w odniesieniu do jej trzech warstw – naukowo-badawczej, metodologicznej i aplikacyjnej. Cele te w odniesieniu do warstwy naukowo-badawczej są dość rozdrobnione, wyłania się z nich jednak cały, przeprowadzony logicznie wywód, polegający na:

- dogłębnym rozpoznaniu genezy i rozwoju urbanistyki doby modernizmu,
- opracowaniu klasyfikacji typologicznej i morfologicznej, periodyzacji osiedli oraz analizie i identyfikacji ich szczególnych cech i elementów charakterystycznych,

a następnie skoncentrowaniu się Autora na rozpoznaniu i analizie podejścia teoretycznego, dotyczącego przekształceń osiedli mieszkaniowych w tym:

- zbadaniu charakterystycznych mechanizmów, zjawisk oraz skutków transformacji ustrojowej w kontekście zagospodarowania przestrzennego oraz ich wpływu na przestrzeń miejską, w tym przestrzeń osiedli mieszkaniowych,
- identyfikacji przemian funkcjonalno-przestrzennych, jakie zaszły w przestrzeni wielkich osiedli mieszkaniowych oraz ścieżek ich rozwoju w ujęciu międzynarodowym oraz lokalnym,
- wykonaniu analizy procesów przekształceń wielkich osiedli mieszkaniowych, wynikających z transformacji ustrojowej.

Jako cel warstwy metodologicznej Autor wskazuje opracowanie metody badawczej oraz kryteriów, służących do wykonania analiz przestrzennych, pozwalających na ocenę zjawisk, jakie zaszły w przestrzeni osiedli mieszkaniowych. Celem warstwy aplikacyjnej jest opracowanie wniosków, wynikających z przeprowadzonych badań teoretycznych oraz szczegółowych analiz wybranych zespołów mieszkaniowych, które mogą posłużyć do porównania ich z wynikami dotychczas prowadzonych prac naukowych, a także kontynuowania badań.

W dysertacji Autor rezygnuje z postawienia jednej tezy, czy hipotezy badawczej, formułuje za to cztery zasadnicze pytania badawcze, na które odpowiada w kolejnych rozdziałach pracy:

1. Jakie przemiany i zjawiska zaszły w strukturze funkcjonalno-przestrzennej, morfologicznej i fizjonomicznej wielkich osiedli mieszkaniowych po transformacji ustrojowej?
2. Jakie skutki i oddziaływania wywarły przekształcenia zachodzące po transformacji ustrojowej na przestrzeń osiedli?
3. Czy procesy zachodzące po transformacji ustrojowej w przestrzeni osiedli mieszkaniowych powielają zjawiska zachodzące w miastach postsocjalistycznych?
4. Czy analizowane ścieżki rozwoju osiedli w wybranych trzech państwach Europy Środkowej powielają trajektorie rozwoju osiedli w państwach Europy Zachodniej, a także czy teoretyczne modele wyjaśniające przemiany wielkich osiedli mieszkaniowych da się zastosować do analizy zmian zachodzących w osiedlach w państwach?

Uwzględniając szeroki, interdyscyplinarny zakres badań przeprowadzonych przez Doktoranta, tryb taki należy uznać za właściwy.

Zakres przestrzenny badań odniesiono do trzech grup obszarów w skali: międzynarodowej (makro), regionalnej (mezo) oraz lokalnej (mikro), co (jak słusznie stwierdza Doktorant), pozwoliło to na lepsze zobrazowanie badanych zagadnień. Zbadany został zatem kontekst międzynarodowy obejmujący obszar Europy Środkowej, następnie trzy sąsiadujące ze sobą państwa – Polska, Republika Czeska i była NRD (skala mezo). W skali mikro badania zawężono do trzech miast, leżących w regionach o zbliżonym poziomie rozwoju gospodarczego oraz zbliżonym statusie w rankingu miast w danym państwie /regionie – Wrocławia, Brna i Drezna.

Zakres czasowy obejmuje osiedla mieszkaniowe z drugiej połowy XX w. oraz przekształcenia zachodzące w nich od transformacji ustrojowej lat 1989/90 do przełomu lat 2019/2020.

Delimitacja pola badań została przeprowadzona prawidłowo i szczegółowo wyjaśniona w pkt. 1.4 i 1.5 Wstępu.

2.4. Struktura rozprawy

W strukturze dysertacji wyodrębniono Wstęp oraz 8 rozdziałów, Podsumowanie i dodatkowo – Aneks.

We Wstępie Autor zamieszcza ogólne wprowadzenie do tematu, a następnie opisuje przedmiot badań i uzasadnia potrzebę ich podjęcia. W kolejnym kroku formułuje cele pracy badawczej, jej zakres przestrzenny i czasowy. Opisuje również strukturę pracy i przyjętą metodę badań. Wstęp zamyka wyjaśnienie i zdefiniowanie pojęć zastosowanych pracy, co należy uznać za prawidłowe, chociaż nie było raczej potrzeby przytaczania klasyfikacji wysokościowej budynków – wystarczyło podać odniesienie do właściwych przepisów prawa. Należy jednak podkreślić, że zdefiniowanie przez Doktoranta, z wykorzystaniem licznych odniesień do literatury przedmiotu, takich pojęć jak: wielkie osiedle mieszkaniowe, morfologia urbanistyczna, struktura funkcjonalno-przestrzenna, czy wskaźnik zróżnicowania funkcjonalnego (FMI), a następnie konsekwentne stosowanie ich w pracy, zasługuje na uznanie i może bardzo ułatwić zrozumienie tej niezwykle obszernej dysertacji badaczom, reprezentującym inne niż architektura i urbanistyka dyscypliny.

W Rozdziale 2 Doktorant wyczerpująco opisuje stan badań nad osiedlami mieszkaniowymi, w ujęciu ogólnoeuropejskim i odnoszącym się do państw postsocjalistycznych, w tym Polski, Republiki Czeskiej i Niemiec.

Autor kolejno analizuje:

- genezę podjęcia badań nad osiedlami,
- badania porównawcze w ujęciu ogólnoeuropejskim,
- badania i teorie wyjaśniające przekształcenia wielkich osiedli,
- badania dotyczące osiedli mieszkaniowych państwach postsocjalistycznych,
- badania dotyczące sytuacji demograficznej i społeczno-ekonomicznej,
- badania dotyczące percepcji i waloryzacji osiedli mieszkaniowych,
- badania omawiające zagadnienia rynku mieszkaniowego zarządzania zasobami mieszkaniowymi oraz wdrażania polityk publicznych,
- badania dotyczące scenariuszy przekształceń osiedli mieszkaniowych,
- badania dotyczące modernizacji i rewitalizacji osiedli mieszkaniowych,
- badania dotyczące genezy rozwoju historycznego i formy urbanistycznej osiedli mieszkaniowych,
- badania dotyczące ogólnej problematyki osiedli mieszkaniowych,
- badania dotyczące zagadnień morfologii urbanistycznej i procesów przekształceń przestrzennych osiedli mieszkaniowych.

Podkreślić należy w tym miejscu niezwykle szeroki zakres badań i dogłębną wiedzę Doktoranta, popartą licznymi opracowaniami naukowymi.

Rozdział 3 poświęcony jest genezie i rozwojowi koncepcji osiedli mieszkaniowych. Autor opisuje tu stan miast w okresie intensywnej industrializacji u progu XIX w., a następnie sięga do koncepcji urbanistycznych powstających od końca XIX w., mających na celu poprawę sytuacji sanitarnej mieszkalnictwa. Opisuje zatem kolejno: koncepcję miasta ogrodu Ebenezer'a Howarda, miasta przemysłowego Tonny'ego Garniera, jednostki sąsiedzkiej Clarence'a Arthura Perry'ego i wreszcie początki budownictwa osiedlowego, upatrując w nich genezę wielkich osiedli mieszkaniowych. Szczególną uwagę poświęca Autor projektom Le Corbusiera, Kongresom Architektury Nowoczesnej CIAM, postulatami

Karty Ateńskiej i wizji kolektywnego zamieszkiwania zrealizowanej w Jednostce Marsylskiej. Rozdział ten zamykają trafna diagnoza powojennych uwarunkowań rozwoju i realizacji wielkich osiedli mieszkaniowych i Podsumowanie.

W Rozdziale 4, składającym się z 11 podrozdziałów, przedstawia Doktorant drobiazgową charakterystykę wielkich osiedli mieszkaniowych. W kolejnych podrozdziałach opisane są: charakterystyczne cechy zabudowy osiedlowej w różnych okresach powojennej historii, wielkość, ilość i lokalizacja osiedli w strukturze miast, obowiązujące w okresie powstawania osiedli zasady kształtowania jednostek mieszkaniowych, standardy i normatywy urbanistyczne oraz morfologia osiedli. Szczególną uwagę poświęcił Doktorant polityce mieszkaniowej nie tylko w ujęciu ogólnoeuropejskim, ale również w państwach Europy Środkowo Wschodniej, przed i po transformacji ustrojowej. Nie pominął też zagadnień związanych ze strukturą własnościową, rynkiem mieszkaniowym czy sytuacją społeczno-demograficzną w osiedlach w państwach postsocjalistycznych. Ten rozdział dysertacji również zamyka podsumowanie syntetyzujące zbadane zjawiska.

W Rozdziale 5 Autor szczegółowo rozpoznaje wybrane teorie, wyjaśniające przekształcenia powojennych wielkich osiedli mieszkaniowych, diagnozując wcześniej występujące w nich problemy i ich źródła. Diagnoza ta, obejmująca szeroki wachlarz zjawisk społecznych, ekonomicznych, przestrzennych, technicznych, legislacyjnych i organizacyjnych zachodzących w osiedlach, poparta została bardzo szerokimi studiami literatury przedmiotu. Badając teorie i modele przekształceń osiedli, Autor odwołuje się do definicji K. Temkina i W. Rohego, wg której przekształcenia te obejmują „szereg obiektywnie mierzalnych zmian w fizycznym i społecznym środowisku sąsiedztwa”, a następnie szczegółowo wyjaśnia modele przemian, istotne dla wielkich osiedli mieszkaniowych, opracowane przez urbanistów, geografów i socjologów. Prezentuje przy tym zarówno modele europejskie, jak i nieco odmienne – amerykańskie, wyjaśniające wzajemne zależności i wpływ czynników i zjawisk, które zachodzą na różnych poziomach i w różnych skalach. I chociaż nie wszystkie z opisanych modeli mogą mieć zastosowanie dla osiedli w państwach postsocjalistycznych, to tak szerokie podejście Autora do tematu, świadczy o jego erudycji i znakomitym warsztacie naukowym. W Podsumowaniu tego rozdziału Doktorant prawidłowo ocenia zbadane modele, zauważając wielokierunkowość tych, dotyczących osiedli w Europie Środkowo-Wschodniej.

Rozdział 6 poświęcony jest wpływowi transformacji ustrojowej na procesy zachodzące w miastach postsocjalistycznych i składa się z dwóch podrozdziałów.

W podrozdziale 6.1. Autor wyjaśnia pojęcie oraz opisuje proces i skutki transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-Wschodniej, ponownie korzystając z bogatej literatury i przedstawiając poglądy licznych badaczy, odnoszące się do zjawisk ekonomicznych, społecznych, politycznych i ich wpływu na przestrzeń współczesnych miast. Uwzględnił przy tym zarówno czynniki, procesy i trendy „wewnętrzne” zachodzące w miastach „Bloku Wschodniego”, jak i „zewnętrzne”, takie jak globalizacja, internacjonalizacja i integracja europejska.

W podrozdziale 6.2. Doktorant opisuje skutki, jakie miały dla struktury przestrzennej miast postsocjalistycznych procesy przemian społeczno-gospodarczych oraz nakładające się na nie procesy globalizacji. Posiłkując się wieloma odniesieniami do literatury przedmiotu, wskazuje zarówno pozytywne, jak i negatywne zjawiska, dające się zaobserwować

w przestrzeni miast i osiedli mieszkaniowych. Diagnoza ta jest słuszna i bardzo wnikliwa. Jako główne procesy będące efektem transformacji ustrojowej Autor wymienia: komercjalizację przestrzeni, suburbanizację, intensyfikację zabudowy, rewitalizację, gentryfikację, polaryzację społeczno-przestrzenną, recesję i ugór miejski, sukcesję funkcjonalną, fragmentację funkcjonalną, sakralizację. Analizuje następnie teoretyczne modele dotyczące zarówno przestrzennego zróżnicowania zjawisk, zachodzących w strukturze funkcjonalnej i morfologicznej, jak i skutków społeczno-ekonomicznych transformacji (np. migracji poszczególnych grup ludności w miastach i poza nimi, zmian ekonomicznych, zmian statusu społeczno-ekonomicznego poszczególnych grup ludności itp.), szczególną uwagę poświęcając tzw. *abstrakcyjnemu modelowi przemian miasta socjalistycznego* autorstwa D. Kissa, modelom A. Zborowskiego i U. Seiler-Fliege, jako najlepiej oddającym procesy przemian, zachodzące w miastach postsocjalistycznych.

W Podsumowaniu tego rozdziału Autor trafnie zauważa niejednorodność procesów transformacji ustrojowej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i prawidłowo ocenia ich skutki w wymiarze przestrzennym.

Rozdział 7 zawierający analizę transformacji wybranych osiedli, należy uznać za bardzo interesujący i wartościowy. Jego treść stanowią badania własne Doktoranta, dotyczące wybranych zespołów mieszkaniowych z Brna, Drezna i Wrocławia. Rozdział ten rozpoczyna ogólna charakterystyka zespołów mieszkaniowych w wymienionych miastach, a następnie Autor analizuje po dwa osiedla w każdym z nich. Każdy z tych zespołów mieszkaniowych został scharakteryzowany według tego samego klucza – pod względem położenia w mieście, cech charakterystycznych, historii, morfologii i struktury funkcjonalno-przestrzennej, a także przekształceń, którym osiedla te podlegały. Przemiany te zostały odniesione do struktury funkcjonalno-przestrzennej, morfologii i fizjonomii zabudowy. Uwagę zwraca tu szczególność, wnikliwość i rzetelność badań, komunikatywnie i wyczerpująco zilustrowanych licznymi ilustracjami, tabelami i wykresami. Zebrane tu informacje stanowią znakomitą bazę danych nie tylko dla badań kontynuowanych w dysertacji, ale również dla studiów prowadzonych przez innych badaczy, podmiotów zarządzających osiedlami, projektantów ewentualnych planów czy koncepcji modernizacji.

Rozdział 8 stanowi ocenę transformacji wielkich osiedli mieszkaniowych i zawiera zestawienie wyników analiz z Rozdziału 7. Ocena ta dotyczyła przekształceń w obszarze usług zarówno komercyjnych, jak i publicznych, przekształceń zabudowy mieszkaniowej, ogólnodostępnych terenów rekreacyjnych, przestrzeni otwartych, a także związanych z infrastrukturą transportową i mobilnością. Autor odniósł się również do zmian związanych z redukcją zabudowy, przekształceniami fizjonomii i morfologii osiedli. Przedmiotem badań była także struktura własnościowa i jej wpływ na zmiany zachodzące w zespołach zabudowy mieszkaniowej. Trafnie zauważa Doktorant związki pomiędzy przemianami społeczno-gospodarczymi, a transformacją osiedli w badanych krajach, wskazując jednocześnie na podobne i odmienne cechy zachodzących tam zjawisk i procesów. Dostrzega również, odmienną niż w krajach Europy Zachodniej drogę rozwoju osiedli będących przedmiotem badań, podkreślając, że „nie powielają one ścieżek i trajektorii rozwoju które zarysowano dla nich na początku przemian systemowych” i że nie zrealizowały się przewidywania, że „staną się one enklawami biedy, gettami obszarami wykluczenia społecznego i deprivacji mieszkaniowej”. Autor celnie diagnozuje też czynniki wpływające na przekształcenia zachodzące w wielkich osiedlach mieszkaniowych, wymieniając tu: uwarunkowania oraz zmiany społeczne i demograficzne, zmiany i uwarunkowania

społeczno-strukturalne, charakter rynku mieszkaniowego i zmiany w strukturze własnościowej i zarządczej, zmiany na poziomie makroekonomicznym, czynniki techniczne, czynniki mikro lokalizacji i walory urbanistyczne osiedli oraz megatrendy społeczne, polityczne, ekonomiczne, środowiskowe i kulturowe. Taka kompleksowa ocena transformacji, której podlegały i nadal podlegają badane osiedla stanowi niezwykle cenny wkład Autora w studia nad funkcjonowaniem modernistycznych osiedli.

Rozdział 9, zamykający dysertację, stanowi logiczne podsumowanie całości badań teoretycznych i praktycznych. Autor wykazuje w nim słuszność przyjętej metody badań i realizację przyjętych we Wstępie celów – w warstwie badawczej, metodologicznej i aplikacyjnej pracy, zarówno w ujęciu generalnym, jak i szczegółowym.

Cele dotyczące warstwy badawczej zrealizowane zostały zarówno w części teoretycznej, jak i analitycznej. Realizując cel metodologiczny opracowano metodę badawczą oraz kryteria służące do przeprowadzenia poszczególnych analiz przestrzennych i pozwalające na ocenę badanych zjawisk i procesów. Opracowanie przez Autora wniosków, wynikających z przeprowadzonych badań teoretycznych i praktycznych, które to wnioski mogą posłużyć jako baza danych dla innych badaczy, czy podmiotów zarządzających funkcjonowaniem wielkich osiedli mieszkaniowych, należy uznać za realizację celu aplikacyjnego.

Jako cenny element pracy należy również zauważyć Aneks, zawierający wykaz osiedli mieszkaniowych w analizowanych miastach i szczegółowe dane dotyczące każdego z nich. Jest to wartościowy materiał badawczy który może być zapewne wykorzystywany w przeszłości również przez innych naukowców.

2.5. JĘZYK I POPRAWNOŚĆ UŻYTYCH POJĘĆ I TERMINÓW, CZYTELNOŚĆ WYWODU

Praca jest napisana poprawnym czytelnym i komunikatywnym językiem, choć nie brak jej błędów stylistycznych, interpunkcyjnych i redakcyjnych. Te ostatnie sprawiają że niektóre sformułowania przestają być czytelne dla odbiorcy. Przykłady reprezentatywne to zdania:

Ocena jakości środowiska mieszkaniowego, kształtowanego przez powojenne osiedla jest trudna do zmierzenia.

Zagadnienia te odniesiono do procesów, jakie nastąpiły w przestrzeni wielkich osiedli mieszkaniowych w wybranych państwach Europy Środkowej po upadku systemu socjalistycznego, a także procesów będących bezpośredni skutkiem transformacji ustrojowej. Wybór takiej przestrzeni zurbanizowanej podyktowany jest obserwacją wskazującą, że tego typu osiedla mieszkaniowe stanowią najbardziej w zasadzie najbardziej charakterystyczne dziedzictwo powojennej urbanistyki...

Motywacją do podjęcia niniejszej pracy oraz niejako wyzwaniem w obliczu mnogości publikacji i badań była przede wszystkim próba wpisania się toczący się dyskurs naukowy. Koncepcje miast i jednostek osadniczych oraz w okresie międzywojennym, jak również ruch awangardowej architektury na czele z modernistami wywarły istotny wpływ na późniejsze wydarzenia w urbanistyce.

Wielkie osiedla mieszkaniowe nie byłoby możliwe bez industrializacji, uprzemysłowienia i modernizacji technik wznoszenia budynków.

Wśród skutki transformacji z punktu widzenia rozwoju i przekształceń obszarów miejskich w literaturze wyróżnia się: przywrócenie renty gruntowej...

W model zaprezentowany przez A. Zborowskiego (2005) wskazane zostały przekształcenia miasta postsocjalistycznego...

Powojenne wielkie osiedla mieszkaniowe są charakterystycznych i w zasadzie najlepiej widocznym rezultatem socjalistycznego planowania przestrzennego...

Do procesów i zjawisk, które nastąpiły po zjednoczeniu Niemiec, mających istotny wpływ na przekształcenia zachodzące w miastach i osiedlach, wyróżnia się: migrację ekonomiczną ludności do zachodnich terytoriów państwa, wzrostem udziału pustostanów w zasobach mieszkaniowych czy zintensyfikowanie negatywnych trendów demograficznych i społeczno-ekonomicznych (np. wzrost bezrobocia).

Opracowane wnioski wynikające z przeprowadzonych badań teoretycznych, empirycznych oraz szczegółowych analiz mogą ponadto posłużyć do formułowania np. programów modernizacji osiedli, lepiej dostosowanych do potrzeb ich użytkowników i poprawiającą funkcjonowanie miast i osiedli.

2.6. OPRAWA GRAFICZNA PRACY

Bogaty materiał ilustracyjny, w większości autorski, stanowi ważną część dysertacji i jest jej cennym dopełnieniem. Ilustracje są opracowane starannie i komunikatywnie, logicznie umieszczone w tekście. Oprawa graficzna pracy jest niewątpliwie jej mocną stroną.

2.7. LITERATURA

Dysertacja jest znakomicie podbudowana odpowiednią literaturą naukową, nie tylko z dziedziny nauk inżyniersko-technicznych, ale również społecznych. Bibliografia obejmuje około tysiąca pozycji literaturowych (!), na które składają się: pozycje zwarte, artykuły w czasopiśmie, materiały pokonferencyjne oraz strony internetowe. Dobór literatury zarówno polskiej jak i zagranicznej wykazuje świetną orientację Doktoranta w przedmiocie badań i analiz dotyczących podjętego tematu. Źródła wskazane w bibliografii dobrane są poprawnie, odpowiadają tematycznie zarówno dyscyplinie architektura i urbanistyka jak i treści pracy.

3. OCENA MERYTORYCZNA PRACY, PODSUMOWANIE

Procedowana rozprawa doktorska jest napisana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Tytuł dobrze ilustruje jej zawartość, podobnie jak nazwy poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów. Struktura pracy jest przejrzysta i logiczna. Zastosowane metody badawcze są adekwatne do przedmiotu i celu pracy. Założone cele – badawczy metodologiczny i aplikacyjny zostały zrealizowane, a przedstawione badania dały odpowiedź na postawione pytania badawcze. Stosowana terminologia jest zgodna z ogólnie przyjętą w tej dziedzinie wiedzy, a ewentualne wątpliwości rozwiewa zamieszczony we Wstępie słowniczek. Dobór literatury, zarówno polsko- jak i obcojęzycznej jest właściwy i niezwykle bogaty. Na szczególną uwagę zasługuje autorska metoda wielokryterialnej analizy i oceny transformacji zachodzących w wielkich osiedlach mieszkaniowych, obejmująca zjawiska i procesy zachodzące w przestrzeni osiedli, w powiązaniu ze zmianami społecznymi, politycznymi i gospodarczymi, w różnych skalach – makro, mezo i mikro. Badania przeprowadzone w trakcie dysertacji doktorskiej są indywidualnym osiągnięciem autorskim, polegającym na zdefiniowaniu problemu badawczego, prawidłowym

zdelimitowaniu pola badań, zidentyfikowaniu zjawisk zachodzących w analizowanych zespołach mieszkaniowych oraz określeniu, nie tylko katalogu działań, które były w nich podejmowane, ale również skutków, jakie działania te wywarły na przestrzeń osiedli. Wnioski wynikające z dysertacji, mogą posłużyć do przygotowywania programów działań strategicznych, polityk miejskich, czy projektów modernizacji, lepiej dostosowanych do potrzeb współczesnych użytkowników, programów i planów zmierzających w stronę kształtowania miast spójnych ekonomicznie, społecznie i przestrzennie, miast atrakcyjnych i kreatywnych, zapewniających dobrobyt i dobre warunki do pracy, zamieszkiwania i wypoczynku.

4. WNIOSEK KOŃCOWY

Doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną, samodzielnym podejściem do pracy badawczej, znajomością metod badawczych stosowanych w naukach technicznych oraz oryginalnym wnioskowaniem podjętego problemu naukowego. Uwagi zamieszczone w recenzji nie podważają pozytywnej oceny merytorycznej przedstawionej rozprawy doktorskiej i jej wysokich walorów naukowych.

Reasumując – rozprawa doktorska Pana mgr inż. Adriana Porady, pt.: „Przekształcenia wielkich osiedli mieszkaniowych w Europie Środkowo-Wschodniej po transformacji ustrojowej 1989 na przykładzie zespołów z Drezna, Brna i Wrocławia”, przygotowana pod kierunkiem Promotorki dr hab. inż. arch. Izabeli Mironowicz, prof. Politechniki Gdańskiej i Promotora pomocniczego dr inż. Pawła Pacha, jest zgodna z przyjętymi standardami dla pracy doktorskiej w dziedzinie nauk technicznych oraz dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi zgodne z ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. nr 65, poz. 595 z późn. zmianami), w związku z powyższym wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony przez Radę Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej.

Dodatkowo, w przypadku pozytywnego zakończenia przewodu doktorskiego Pana mgr inż. Adriana Porady, doceniając wysoki walor naukowy i aplikacyjny dysertacji, wnoszę o jej wyróżnienie.

